

FOTO: SEBASTIÀ GODAY

artistes

Isidre Vicens, pintor-pintor

A les acaballes de la retrospectiva «La pintura i els dies, obra 1940-2005» (octubre de 2007), a la Casa de Cultura de Girona i a la Fundació Valvi, l'Isidre Vicens se'm queixava, amb la seva proverbial discreció i en veu baixa, que tot havia anat sobre rodes -li havien plogut els elogis i molts copets a l'esquena i, fins i tot, havia signat algun autògraf pel carrer- però que ningú ni cap mitjà informatiu li havia dedicat una crítica o una valoració de la seva obra o de la seva passió pels temes formals i tècnics representats en cadascuna de les obres exposades de les seves diverses etapes vitals. Al seus 89 anys, aquesta demanda fa visible, una vegada més, la seva exigència vers la pintura, i ens prepara per aprehendre la seva fortalesa moral i quedar-ne fascinats.

Evidentment que en Vicens ha tocat diversos temes, que ha fet servir distintes tècniques, però bàsicament el seu tema estrella i el que li permet seguir en una evolució constant, travada i treballada, és el paisatge. Quins recorreguts ha fet per arribar-hi? De fet és el mateix camí amb distintes parades, el camí d'un pintor vocacional des de la infantesa, a Montfullà, amb la figura del seu avi enfadat perquè en Vicens pintava amb carbonet de bruc -encara ara, segons l'Isidre, el millor per dibuixar- parets i super-

FOTOS: JORDI S. CARRERA

Cases del riu (1962), oli sobre tela.

Paisatge d'Alcubierre (1965), oli sobre tela.

fícies varies; costum que va conservar fins que a la fàbrica Coma Cros del Veïnat de Salt algú li va aconsellar que era millor anar amb un professor i no arriscar-se a tenir problemes amb direcció si continuava amb les seves provatures als murs. Aquest mestre va ser Josep Aguilera (1882-1955), que durant 4 anys li va ensenyar a dibuixar. En la primera trobada Aguilera va demanar a Vicens si a casa seva tenia vaques, gats, conills, i si sabria dibuixar-los. A en Vicens se li va escapar un «Això rai», i el mestre va replicar: «Ja et pots quedar». Segurament aquesta conversa va iniciar, als 18 anys, la prolífica carrera del llavors jove Vicens.

Un dels desigs més persistents en la memòria de l'artista, en el seu Montfullà, en els prolegòmens i al llarg de la Guerra Civil, fou salvaguardar de la crema l'església del poble, que imaginava convertida en casa de cultura o teatre en acabar la guerra –en aquells dies, l'Isidre era un apassionat del

teatre–; això sí, els nois a la dreta i les noies a l'esquerra. Aquesta voluntat de preservació fou el principal argument que es va usar en la seva contra per empresonar-lo després de la guerra. Com a conseqüència, no va pintar, però sí que va començar a dibuixar, retratar, els seus companys de presó. Magnífiques cròniques de la solitud i de la desesperança d'aquells moments: homes capcots, abatuts, indefensos, i segurament, també, fidels autoretrats. D'aquesta època –diguem-ne eufemísticament d'aprenentatge– en va treure dues conseqüències cabdals: d'una banda, els canvis de camps de concentració i presidis, en trens de fusta lentíssims i vexat per la derrota i els guanyadors, li van permetre veure i conèixer per primer cop paisatges contradictoris amb el seu microcosmos verd a la riba del Ter, paisatges que, amb el temps, van acabar sent indispensables a la seva obra; i de l'altra, l'Isidre, en acabar els períodes d'empreso-

nament, va reflexionar i es va convèncer que, tancat a la presó, l'orgull no serveix per a res, ni la vanitat, ni l'odi, ni la venjança, ni la violència, i per tant, es va imposar el propòsit d'adonar-se de la inutilitat d'aquests sentiments i remuntar fins a ser qui és. En tornar va poder comprovar que havia perdut la soltesa amb el pinzell, i fins al cap de nou mesos va ser incapaç de fer un quadre equilibrat. L'artista em va explicar que alguns matins, en els anys 43-45, anava a abraçar les espigues i a olorar el verd dels camps mentre feia de pagès sota la mirada incrèdula de la seva mare.

Em sembla que cal constatar aquests elements biogràfics per apropar-nos mínimament al personatge i a la seva pintura. Després, amb els anys, altres fets enriquiren la seva vida: la seva esposa Anna Pasqual, l'amistat profunda amb Eduard Vila Fàbrega i Jesús Portas –anomenats, amb ell, els tres pintors de Girona–, els seus dos fills Carles i

Gisela, les nêtes, la mort als 20 anys del seu fill Carles –i no passa dia que no el recordi–, els seus alumnes, les lectures, Girona, els viatges, l'Hostal Bellmirall... És l'esquelet vital, però la columna ja estava formada i ha estat indestructible.

L'Isidre Vicens és un gran paisatgista; i ho és perquè pinta els paisatges que coneix, que ha trepitjat, que l'home, els pagesos, han treballat i construït àrduament, aquells paisatges que també eren tan cars a Josep Pla; paisatges respirats, apresos en viatges a peu, en tren o amb una motocicleta minúscula; l'observació dels fenòmens lumínics i els jocs entre el sol i les nuvolades, aquells retalls de paisatges en els quals es poden contraposar els pesos de la terra, els volums, els colors i les ombres; artificis que l'Isidre calibra sempre a l'estudi, a casa seva –mai a plain air–, després que totes les sensacions en el paisatge conegut interactuïn en el cervell, centre neuràlgic, segons Vicens –i mai millor dit– de qualsevol factor en la creació. El cervell ho governa tot, i ho fa al taller, sol, únicament acompanyat pel so de les campanes de la catedral; ni músiques ni ràdio. El pintor Vicens s'abstreu mentre pinta, fins al punt que en una ocasió em va dir: «Segurament, quan pinto no sóc la persona que tens ara davant teu». El seu mètode de pintor vol hores i hores reclòs a l'estudi cavil·lant un color i les seves possibilitats de correspondència amb un altre. Un capficament que fins i tot a vegades l'ha despertat en plena nit fins al punt de desvetllar-lo. Li interessen la qualitat de la pintura, sigui guaix, oli o acrílic, i les seves composicions químiques, pels efectes que, per exemple, fa en l'acrílic en assecar-se, en què s'enfosqueix el color, o en el guaix, en què s'aclareix. Normalment, en enfrontar-se a una superfície en blanc, sigui lli, tàblex o paper, fa un esquema amb carbonet, després hi aplica una capa que tapi porositats i perquè la superfície no xucli la brillantor del color; i comença la gran aventura de la formació de colors i textures i dels arguments que desentenen un paisatge volgutament triat, sentit, pensat per esdevenir-ne un altre de psicològic, escenari de pensament, de lluites

Autoretrat pintant (1975), oli sobre tela.

volumètriques o plataforma vertebral del misteri de la creació, sovint despul·lat de qualsevol element anecdòtic –tractors, animals, petits personatges...– que pugui destorbar la grandiositat dels conceptes abstractes: el treball, la llum, l'equilibri, la quietud, la vida... i qualsevol altre que es despertí en el públic. Un paisatge de l'Isidre Vicens esdevé un gran aparador de color, moltes vegades una constant recerca del joc entre els seus colors preferits, taronges i grocs, per aconseguir un punt adequat de lluminositat, un volum. Està convençut que del tub de pintura no surten els colors ja fets, perfectes. L'Isidre m'explica què deia als alumnes dels seus cursos de l'estudi del carrer Bellmirall: «Fixeu-vos, la gent es pensa que per pintar un llençol blanc damunt un prat d'herba verda, el llençol s'ha de pintar amb el blanc tal com surt del tub. Mentida: quedarà un bunyol; en el llençol s'hi reflecteixen una gran quantitat de microcolors que provenen dels arbres, del blau del cel, dels núvols, de les roselles... Aquest és el treball del pintor: trobar-los»

Un dels seus referents més preuat, el pintor extremeño Ortega Muñoz (1900-1982), tenia una paleta reduïda, de tres colors: el taronja, el vermell i el verd; i tot

i que no hi tenia el blau, en els seus àrids paisatges ocres els cels són grisos, però en contrastar-los amb els colors de la terra fan la sensació del blau. Aquest és el misteri de la pintura. Altres pintors que han influït Vicens han estat Poussin, que va estudiar en les seves visites al Louvre acompanyat pel malaguanyat Enric Marquès, per la seva manera en què penetra en la forma i en la composició; i també Cézanne, que considera, juntament amb Van Gogh, el veritable estructurador de l'impressionisme. Darremament s'ha interessat per la llum de Balthus (1908-2001) i en la seva capacitat d'aprofundir en l'essència de les persones i de les coses capgirant conceptes amb l'ajut d'imatges realistes mesurades però voluntàriament alterades en el significat final.

Hi ha un altre Vicens també paisatgista, no gens ancorat en la geografia i segurament més abstracte, pla, segurament més personal; és el Vicens de las cases de l'Onyar i el de les parets i finestres escrotonades i guixades; cotnes prenyades d'anònim, tancades i sense gelosies, subterfugis mínims per expressar el pas del temps amb hiperrealisme ferotge; un Vicens implacable però no menys grandiloqüent. En aquestes obres prescindeix de la mirada ampla, vasta, i s'emplena de detalls microcòsmics, locals, igualment vius; construccions en les quals es pot seguir la seva evolució pictòrica, obres que revelen la seva desafecció voluntària a la tradició, el seu pas endavant.

L'Isidre és un pintor-pintor, amable i net d'esperit, xerraire però mesurat, íntegre, treballador, auster, tolerant, enamorat dels seus –parlant de les nêtes (Alba, Heura i Isona) se li il·lumina la cara–, un home insubstituïble que, com Jesús de Natzaret, pensa i predica que l'«Estimeu-vos els uns als altres» és i hauria de ser el lema de tota la humanitat. Fantàstic!

Sebastià Goday